



Het colloquium levensfilosofie presenteert . . .

## Transformatie van bewustzijn als bron voor levensoriëntatie: een filosofische verkenning

**Datum:** vrijdag 9 juni  
**Tijd:** 13:00-17:00 uur  
**Dagvoorzitter:** André van Delft  
**Sprekers:** Rozemund Uljée, Hans Gerding, André van der Braak  
**Locatie:** Lipsiusgebouw, Cleveringaplaats 1, Leiden (zaal: 003)  
**Toegang:** Gratis, aanmelden is niet nodig  
**Zoom:** link en gegevens ... zie helemaal onderaan dit document

Cultuurhistorici onderkennen het belang van verschuivingen in het bewustzijn zoals die zich voordoen in mystieke, extatische en visionaire ervaringen. Deze ervaringen dragen bij aan het ontstaan en de vernieuwing van cultuur, in religie, filosofie, wetenschap en kunst. Ze kunnen spontaan optreden of geïnduceerd worden door spirituele praktijken. Voorts is er vandaag de dag een groeiende academische belangstelling voor wetenschappelijk onderzoek naar de therapeutische effecten van mystieke, extatische en visionaire ervaringen door het gebruik van psychoactieve middelen. Daarnaast worden deze middelen op grote schaal in een rituele setting gebruikt. Niet zelden hebben hieruit voortkomende transformatieprocessen die zich aan het menselijk bewustzijn kunnen voltrekken, implicaties voor de levensoriëntatie van het individu. Wat echter nauwelijks onderzocht wordt maar wat in dit symposium centraal staat, is de vraag of filosofische categorieën als objectief-subjectief, transcendent-immanent, bestaat-bestaat niet, toereikend zijn om deze ervaringen te beschrijven, te begrijpen en constructief te problematiseren.

### **13:00**    **Opening door de dagvoorzitter**

### **13:15**    **Sigmund Freud, Edmund Husserl en het onbewuste: het transcendentale in de psychoanalyse en de fenomenologie**

Rozemund Uljée

Freud en Husserl waren tijdgenoten, en hebben zelfs samen onder Brentano gestudeerd. Desalniettemin is de filosofische ontwikkeling van beiden zeer verschillend, en zijn referenties aan elkaars werk summier. In deze korte lezing wil ik graag een aantal kruispunten en dwarsverbanden in beider opvatting over het onbewuste toelichten om ten slotte te beargumenteren dat, ondanks structurele verschillen, beide denkers wijzen naar een domein dat niet te vatten valt in rationeel denken, maar wel beslissend is in hoe we de wereld om ons heen ervaren en vormgeven.

Rozemund Uljée is Universitair Docent Continentale Filosofie aan de universiteit Leiden. Haar filosofische achtergrond ligt in de fenomenologie en post-fenomenologie. Zij is de auteur van *Thinking Difference with Heidegger and Levinas: Truth and Justice* (SUNY Press, 2020). Momenteel onderzoekt zij wat de fenomenologische traditie te bieden heeft aan moderne benaderingen van psychoanalytische theorie.

## 14:00 Rondom 'beyond' – wetenschappelijk onderzoek en filosofische implicaties

Hans Gerding

Buitengewone ervaringen (van telepathie tot mystiek) zijn onderwerp van wetenschappelijk en filosofisch onderzoek. Invloedrijke filosofen en wetenschappers van onze canon hebben de existentiële urgentie van dit type onderzoek ingezien. Filosofen hebben de implicaties van deze 'beyond' ervaringen doordacht. Wetenschappers hebben deze ervaringen geoperationaliseerd om systematisch data te kunnen verzamelen. Gezamenlijk brengen zij een denkbeweging naar voren die door de uitkomsten van hedendaags experimenteel onderzoek in dit werkveld aan zeggingskracht lijkt toe te nemen. In deze lezing wordt beoogd 'tools' aan te reiken die van belang kunnen zijn voor reflectie op wat ook wel empirische metafysica is genoemd.

Hans Gerding is emeritushoogleraar metafysica in de geest van de theosofie aan de Universiteit Leiden, en was directeur van het Parapsychologisch Instituut te Utrecht. Hij publiceerde o.a. *Kant en het paranormale* (1993) en was (samen met Hein van Dongen en Rico Sneller) auteur van *Wild Beasts of the Philosophical Desert: Philosophers on Telepathy and Other Exceptional Experiences* (2014).

## 14:45 Pauze

## 15:30 Ayahuasca-religiositeit: een ontologische benadering

André van der Braak

De psychoactieve thee ayahuasca voegt nieuwe vormen van religiositeit toe aan het westerse religieuze landschap. Ayahuasca levert vaak transformerende ervaringen op die voorbijgaan aan bekende categorieën zoals het heilige en het seculiere, transcendentie en immanentie, subject en object, en het menselijke en het niet-menselijke. Er is echter een ontologische kloof tussen westerse discoursen zoals dat van de psychedelische mystiek, en sjamanistische discoursen die ayahuasca als plant-leraar beschouwen. Deze lezing gebruikt het denken van de Franse filosoof Bruno Latour om tot een "verstrengeld" ayahuasca-discours te komen dat de focus verlegt van ayahuasca-ervaringen naar op ayahuasca gebaseerde contemplatieve praktijken, gericht op het cultiveren van relaties met meer-dan-menselijke krachten.

André van der Braak is hoogleraar comparatieve filosofie van de religie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij publiceerde o.a. *Nietzsche and Zen: Self-overcoming without a Self* (Lexington 2011) en *Reimagining Zen in a Secular Age: Charles Taylor and Zen Buddhism in the West* (Brill 2020). Onlangs verscheen zijn boek *Ayahuasca as Liquid Divinity: an Ontological Approach* (Lexington 2023).

## 16:30 De drie sprekers plenair

## 17:00 Afsluiting door de dagvoorzitter

Join Zoom Meeting

<https://universiteitleiden.zoom.us/j/64161568127?pwd=VlowaEQ3elQxcFNRSVN0QldpSIRBdz09>

Meeting ID: 641 6156 8127

Passcode: H3anP?@1

One tap mobile

+496971049922,,64161568127#,,,,\*51121764# Germany

Dial by your location

+49 69 7104 9922 Germany

Meeting ID: 641 6156 8127

Passcode: 51121764

Find your local number: <https://universiteitleiden.zoom.us/u/cevFOXmK90>